

Vidím tvou tvář

Gn 32,23 - 33,11

I

Boha nikdo neviděl, říká se v Bibli; bližního ale vidíme denně. A vidět bratra – podržte se - je jako vidět Boha; aspoň Jákob to tehdy tak prožil. Ale vezměme to popořádku.

Máme před sebou šťastný konec příběhu o nešťastných vztazích dvojčat Ezaua a Jákoba. Už v těle matky se okopávali, přičemž jako první se vyklubal Ezau (Jákob ho ale držel za patu, asi že se ještě uvidí, kdo z koho). Z Ezaua vyrostl lovec a válečník, Bivoj; Jákob se držel stanů a máminých sukni. Není potřeba opakovat vše, připomenu jen, že Jákob od lehkomyšlného bratra nejprve za ešus čehosi koupil prvorozenecká práva a pak mu, na máminu radu, vyfoukl i prvorozenecké požehání: Zatímco Ezau pro otce Izáka lovil čerstvou zvěřinu, sehrál jeho vykutálený bratříček na slepého starce divadlo s falešnou svíčkovou a s kožkami na ruku, aby aspoň trochu vypadal na drsného bratra. Okradený Ezau zuřil a přísahal pomstu; a Jákob proto utekl ke strýci Lábanovi, kde na oplátku po dvacet let sám zakoušel, jaké to je, když člověka vodí za nos: Lában ho oženil s jinou, vymáhal roky služby navíc, měnil mzdu, až Jákob – tehdy už se čtyřmi manželkami a jedenácti syny a s tučnými stády – utekl zpátky domů.

Dnes ho vidíme na hranicích vlasti. Určitě natěšeného na shledání s rodinou; ještě víc ale vyděšeného: podrazy se nezapomínají a Ezau s komandem se blíží. A tak se Jákob – dočetli bychom se - modlí o pomoc; rozděljuje tábor k boji; a posílá tři stáda vstříc Ezauovi jako dar na usmířenou. A pak už převádí své lidi přes hraniční wádí do země, z níž před dvaceti lety utekl.

II

Možná jste si, milí přátelé, už při čtení říkali, proč čteme oba příběhy: o Jákobově zápase s andělem a pak o smíření s Ezauem. Proč ne jen jeden? Jistě, proč ne; ale něco důležitého by zaniklo. Myslím totiž, že ty dva příběhy, ta dvě Jákobova utkání – s Bohem a s Ezauem – mají mnoho společného. Nenavazují na sebe náhodně, jako ve škole ČJ na přírodopis a AJ na TV. V Bibli má vše svou vnitřní logiku. Obě Jákobova setkání k sobě nerozlučně patří. Je to vlastně setkání *jedno!* A ukazuje nám něco zásadního o Bohu a o člověku.

Však vzpomeňte, co o obou setkáních říká Jákob! Co řekl, když se popral s Bohem (32,31)? „*Viděl jsem Boha tváří v tvář a byl mi zachován život.*“ A co řekl pak Ezauovi (33,10)? „*Vidím tvou tvář, [a to je], jako bych viděl tvář Boží, tak přívětivě jsi mě přijal.*“ Všimli jste si? V obou případech – když ho v noci zranil Bůh a když ho ráno objímal bratr Ezau – mluví Jákob *o Boží tváři!* Obě setkání – boj s Bohem i smír s bratrem – pro Jákoba znamenala *to samé*: V noci i ráno se potkal s Hospodinem! Jako by ta dvě setkání byla dvě strany jedné mince. Jako by ten noční bojovník měl Ezauův obličej (aspoň Jákobovi to tak přišlo). A jako by ráno Ezau nesl tvář Boží (aspoň Jákob tak svého bratra viděl). „*Viděl jsem Boha tváří v tvář,*“ řekl v noci, když zvítězil nad Bohem, kterého nikdy z lidí neviděl. A „*vidím tvou tvář, jako bych viděl tvář Boží,*“ řekl ráno bratrovi, když ho zvedal na nohy a objímal.

Určitě už chápete, proč oba příběhy patří k sobě, proč je to vlastně příběh jediný; a proč je škoda přečíst jeden a druhý si nechat na příště, jako by Bůh a člověk neměli nic společného. Jákob to zažil jinak: Když po dvaceti letech potkal Ezaua – a ten se na něj po právu nevrhl, ale vyběhl mu vstříc, objal a líbal -, bylo mu jako by potkal samotného Boha (toho samého nota

bene, se kterým se v noci střetl a nehezky to odskákal, takže už si nikdy nemohl vyskakovat). Když tedy po dvaceti letech potkal bratra, řekl mu: „Tohle jsem, bratře, dnes už jednou zažil, před pár hodinami, když vycházela jitřenka, když se mnou zápolil Bůh. Už tehdy jsem, jako teď, bratře, pohlédl do Boží tváře. A teď mi je, jako bych do ní hleděl znovu; tak hezky jsi mě, bratře, přijal.“

Už určitě chápete, proč jsem oba příběhy spojil: protože nás něco učí o Bohu a o bratrovi a sestře. Bůh mezi námi chodí inkognito, přestrojen za bližního. A tvář bližního je proto jako tvář Boží (jak to ostatně řekl Kristus: „*Cokoliv jste udělali pro jednoho z těchto nejmenších, udělali jste pro mě.*“). Když se díváme na bratra, jako bychom Neviditelnému hleděli do očí! Nevidíte Boha, necítíte, neprožíváte? Vidíte ale bratra! V něm je nám Kristus blízko.

III

O Jákobových setkáních – s Bohem v noci u zemských hranic a s bratrem ráno ve vlasti – by se dalo mluvit hezky dlouho. Já nás ale dlouho trápit nechci; několik detailů o Boží tváři z našeho příběhu bych ale přece jen rád připomněl.

Jak jsme viděli, Jákob ta dvě setkání hodnotil podobně: v obou případech říká, že se potkal s Bohem. A přece tu je zásadní rozdíl: S Bohem se pere, a před bratrem se sklání. S Pánem všehomíra se pouští do křížku a nic nedá na jeho žádosti, že ho má pustit; stále se mu neposlušně staví do cesty, až mu ten nebeský bojovník musí vykloubit nohu (což se v žádném zápasnickém stylu nesmí) a uznává, že Jákob vyhrál. S Bohem Jákob zápasí do úmoru. Ale když se na obzoru objeví bratr, pozemský válečník, který mu před lety přísahal smrt, to Jákob netasí meč, ale padá tváří k zemi a sedmeronásobnou úklonou se k Ezauovi blíží a nazývá ho „*svým pánem*“ a sebe „*jeho sluhou*“. A Ezau mu běží vstříc, zvedá ho, objímá a líbá. Nemůže být větší rozdíl! V obou případech se Jákob pohlédl Bohu do tváře: Ale když měl podobu anděla, tak Jákob zápasil „*jako kníže*“ (proto mu Bůh dal jméno „*Izrael*“, což znamená: „*ten, kdo po knížecím způsobu zápasí s Bohem*“); když měl podobu nebeské mocnosti, postavil se mu Jákob jako král; ale před bratrem se pokorně klaní jako sluha a prosí o smír.

Nevím, jak vy, ale já bych asi jednal opačně (a *jednávám* opačně): Před Bohem se přece sluší padnout na tvář; zatímco s člověkem jednáme jako rovní před rovným („před nikým se neponižuj, a nad nikoho se nepovyšuj“). Ale neděláváme my to někdy *úplně* naopak? Že totiž když máme Pána Boha prosit a bojovat na modlitbě a držet se Ho všemu navzdory, tak se už dopředu vzdáváme a říkáme „*děj se vůle Páně*“, což zní sice pokorně, ale někdy to bývá spíše projev beznaděje a nedostatku víry v Boží dobrotu, nebo i lenosti? Není ono to někdy tak, že před oltářem se člověk hrbí, ale s lidmi si to vyřídí jaksepatří a bližnímu neustoupí ani o píd? Nechce po nás Pán Bůh, abychom byli syny *Izraelovými*: a to znamená, abychom s Bohem zápasili o Jeho požehnání a jen tak Ho nepouštěli (a ne že ono to nějak dopadne)? Není snad v biblické víře i cosi knížecího, svobodného, nespoutaného (i kdyby měl člověk od modlitby vstávat oslabený a zchromlý)? A jestli v bratru a sestře vidíme Krista, nesluší se před bratrem a sestrou taky zmlknout, pokořit se, spíše než se stavět na zadní? A ona rychle poddajná, upoklonkovaná nábožnost – anebo „*zvítězilá*“, nepochybující, nechybující, nezapasící víra, která má Pána vždy po ruce a v ústech a na své straně -, neprojevuje se ona právě pýchou a tvrdostí vůči lidem? Zatímco když člověk s Bohem zápasí (a bývá přitom někdy sražen, ale i požehán), že pro bližního naopak mívá laskavé slovo a zranitelné, smířlivé srdce a ochotu naslouchat, dohodnout se, posloužit?

IV

Je toho hodně, co by se dalo o Jákobovi a o nás ještě dopovědět: Např. proč Bůh Jákoba v noci zranil? A jak vykloubené nohy souvisí s požehnáním a s novým jménem? A jak to souvisí s Ježíšovým křížem? A za domýšlení by taky stálo, jak spolu souvisí Jákobovo kulhání a pokoření před Ezauem? A také co má Jákobovo nové jméno do činění s jeho dosavadním životem a s bratrským usmířením? Je hodně a ještě víc otázek, které by stály za dořečení; ale některé nechejme na odpoledne a jiné vezměme s sebou domů.

Rád bych uzavřel jinak. A sice několika větami o člověku, který zatím stál (a vždycky stojí) ve stínu – protože Bible vypráví z perspektivy toho druhého: o Ezauovi, Jákobově starším bratrovi. Zvykli jsme si ho vidět jako toho zlého a špatného a tak trochu jako smolaře, který prodal prvorozenectví, a když je v pláči a pokání hledal, bylo už pozdě. Ale nevidí Bible Ezaua i jinak? Nevidí ho *Jákob* jinak? Dnes už jsme to připomněli několikrát, ale možná to nezaznělo úplně jasně. „*Vidím tvou tvář, a to je, jako bych viděl tvář Boží*“ - to Jákob neříká otci Izákovi ani synu Josefovi, nýbrž Ezauovi! Tady nejde o svatého člověka, o bratra, který je vždy po ruce a se kterým nejsou problémy, se kterým jsme zadobře, který by ani mouše neublížil a (hlavně) kterému jsem *já* nikdy neublížil a můžu se mu rovně podívat do očí. Když se to říká o Pánu Ježíši, víme proč a souhlasíme. Ale Jákob tady mluví o *Ezauovi*: o tom divočákovi, lehkomyšlníkovi, nepříteli, o bratru, kterému sám hodně ublížil. A právě v něm, v Ezauovi viděl Boží tvář!

Člověk nikdy neví, co v druhém opravdu je. Hůl se nad bratrem nemá lámat - ani nad Jákobem a dokonce ani nad Ezauem! Boží tvář tu světu nezjevuje Jákob, dokonce ani ten bojovný noční anděl. Kdo je Bůh, jaký je, jak je k nám bezbožným zbožným milosrdný a přívětivý: to zde ztělesňuje *Ezau*: vyběhl svému povedenému bratříčkovi vstříc, zvedl ho ze země, objal a zulíbal. Nepřipomíná vám to něco? Ano, otce z podobenství o marnotratném synu (Lk 15,20). *Nezdárný* bratr tu byl pro svého *nezdárného* bratra Boží tváří! Nad nikým nelámejme hůl – ani nad Ezauem; ani nad sebou. V každém se může ukázat dobrá Boží tvář, v každém se s námi může Kristus setkat. Že je to dlouhá cesta, možná dvacetiletá, jako u obou biblických dvojčat? Ať! Člověk nikdy neví...

A tak - to je moje modlitba na závěr - dávej a zachovej nám Hospodin „izraelského“, knížecího ducha: pevnou důvěru vůči Pánu Bohu a pokornou naději vůči bratru. Právě v bratru totiž sloužíme Bohu. Boha nikdy nikdo neviděl, ale v bližních je viditelně s námi. Až *tak* je nám v Kristu milostiv. Amen.